

magyarán szólva a templomatyá intézi, ezért fizetést nem kap. No, azért minden évben található a templomi kiadások között ilyen tétel: „Az egyházattya erősséttésére”, „áddomásra”, „szokás szerént” néhány forint kiadás.

2.) Perselypénzből (ex marsupio). Marsupium, ii (n) = persely. Marsupium cum tintinnabulo parvulo = csengőpersely. Sok olyan szegény templom volt, ahol minden jövedelem a hívek önkéntes áldozatkészségétől függött. *Cyömrő, 1748.* „Proventus igitur omnis pendet a libera fidelium largitate.” Perceptio, onis (f) = bevétel. Erogatio, onis (f) = kiadás.

3.) Alapítványok kihelyezett pénzek kamataiból. A vizitátor a kamat fizetését mindenkitől megkövetelte. Fitzner Antal gyarmati plébános 1748-ban 100 forinttal tartozott a tétszentkúti templomnak (Ecclae ad S. Fontem Téthiensem), de a kamatokat nem fizette meg. A koroncói plébános ellenben Miska kocsisa helyett is hajlandó volt hat forintot fizetni.

4.) Büntetéspénzekből (ex mulctis). Mulcta, vagy multa, áe (f) = pénzbírság. 1748-ban a vármegye 100 forint büntetéspénzt fizettetett a téti katolikus templom javára téti evangélikusokkal, mivel egy keresztet ledöntöttek. „Turpiter consecuerunt” = azaz össze is tördelték és az erdőbe hurcolták a katolikusok által felállított új keresztet. Gulás János feleségének meggyilkolása miatt 150 Ft-ot fizetett a koroncói templomnak. Ugyancsak a megyei bíróság ítélete szerint 100 Ft-ot kellett fizetnie a győrszemerei templom részére házasságtörése miatt Szalay N.-nek. A következő bejegyzés szinte összefüggéstelenül egymás mellé dobált szavainak háttérét a következőképpen eleveníthetjük fel. A főesperes Győrszemeréből jött az anyaegyházba, Koroncóba. Magával hozta a filiális templom számadását, a plébános elé tette. Rendben van? Igen — felelte az, 50 forint büntetéspénz bevételt titokban kezelünk. Erről nekem egy szót se szóltak — így a főesperes. Ezt Szalay N. büntársa fizette — így a plébános. Ha ez a büntárs lány volt, akkor a szülei, ha menyecske volt, akkor a férje tudta nélkül hogyan tudott titokban ilyen komoly összeget kiadni? Vagy minden költséget a Szalay N. viselt? Az ilyen házasságtörésben elmarasztalt egyének büntetéspénzét némely vidéken „bika-pénz”-nek nevezték, sőt így is írták be.

A régi plébániáknak, így az egyházasfalui templomnak is külön könyve van a büntetéspénzek nyilvántartására. Érdemes ezeket átnézni, sokszor érdekes dolgokkal találkozhatunk bennük.

NAPLÓ

BARTÓK BÉLA ÉDESAPJÁNAK HÚSVÉTI TÁRCÁJA

Bartók Béla, a világhírű magyar zeneszerző, népzenekutató és zongoraművész szépirói babérokra, legalábbis ilyenek publikálására sohasem törekedett, efféle készséget eláruló levelezése az évek múlásával egyre higgadtabbá vált, végezetül a ridegségig tárgyilagos, az aprólékosságig menő tudományos igazságszeretet emberének mutatja őt.

Édesapját, (id.) Bartók Bélát (1855—1888), az egykori torontálmegyei Nagyszentmiklós — ma Sinnicolaul Mare — földművesiskolájának igazgatóját, nyolc-éves korában veszítette el. A félárva gyermeket, kis húgával együtt, özvegy édesanyja tanítónőképzős elfoglaltsága, tanítónői munkája közepette, gondok közt nevelte fel Pozsonyban, ahol néhány hányatott esztendő múlva letelepedtek a szomorú emlékü Nagyszentmiklósról való elköltözésük után.

A tehetséges fiú érettségi után Budapestre került kosztivártélyba, hogy a Liszt Ferenc alapította Zeneakadémián tanulhasson tovább. Innen, az ország fővárosából küldött, azóta többször publikált leveleiből ismerjük édesanyjához fűződő szeretetteljes kapcsolatát. Előttünk van a felejthetetlen édesanyjai arc.

Mellette a túlságosan korán, harminchárom éves korában elhunyt apáról szinte semmi elképzelésünk sincs.

Pedig ez az édesapa megérdemli a figyelmünket.

Idősebb Bartók, mint a nagyszentmiklósi földművesiskola igazgatója, s mint alapító és választmányi tagja a Torontál vármegyei gazdasági egyesületnek, küzdött a megyei maradiság ellen: a régi Dél-Kelet-Magyarország torontáli parlagján virágoskertet szeretett volna csinálni. Tanulmányokat, könyvet, cikkeket írt, ez utóbbiakban hol a gyümölcsfák tavaszi ápolása, hol a dohánytermesztés jövője izgatta képzeletét. Szépirói babérokra is törekedett, novellákat is írt, St. Radegundban töltött nyaráról két, színes, hangulatos tárcáját is olvashatjuk, az első változatot folytatásosan a Kikindai Közlönyben tette közzé. Pedagógiai, társadalmi, irodalmi elfoglaltsága mellett zenekart szervezett, maga is megtanult csellózni, hogy a komolyabb zene szeretetére és művelésére serkentse környezetét. A társadalom megújulásáért vívott harcában mintha újra Széchenyi nemzedéke lépne elénk. Vallásos tételődéseiben, moralizáló írásaiban is egy Széchenyi faragású ember áll előttünk.

Rövid élete során rengeteget dolgozott, hihetetlen akaraterővel tört előre, valójában felőrölte magát. Ha élete fonala meg nem szakad, az ország vezető szelmei közé küzdi fel magát.

Zömmel 1884 és 1887 közt írt, helyi lapokban megjelent írásaiból a Húsvéti elmélkedés címen közzétett tárcát mutatjuk be, hogy megismerjünk valamit abból a szellemi légkörből, amelyből fia, a kis Bartók Béla, a későbbi nagy muzsikussá, korunk géniuszóriásává nőtt.

DEMÉNY JÁNOS

TÁRCZA

Húsvéti elmélkedés

A társadalom a világfejlődés folytonos újító erejének befolyása alatt mindenkori reakcionárius szokott a múlttal szemben lenni. Mindazonáltal van az ember belső világának egy tipikus érzéke, mely túlteszi magát a modern világnézleteken, s conservatív marad ép úgy, a mint a nap és csillagok Körforgásukban; — mely uralja a test izomzatát s az ész szellemét; mely az emberben a világtéremtés halhatatlansága iránti szent meggyőződés örök tüzét lobogtatja.

Egyik nap a másik után tűnik, egyik év a másikat követi, s míg az idő végtelen folytonosságában szüntelen a mulandóságra emlékeztet, addig a vallás szent érzéke, a hit, remény és szeretet örök világát varázsolják lelkünkbe. Elmúlt ismét egy év; s az ember fáradtan tekint a mindinkább homályosodó múltra vissza; már-már csügged, kishitű lesz, ha fel nem hangzanék ismét s lelkéhez nem szólna a szolozsma szent igéje: „Feltámadunk! Alleluja!”

S az ember könnyebbülve tekint ismét életpályájának bizonytalansága elé. — Nem kétkedik, nem kérdi, mit hoz a jövő; hanem hisz és remél; a míg az idő tova siető percei szüntelen rágódnak élte szövétnekén, addig az örökkévalóságba vetett szilárd hitében merít újult erőt az élet munkájához, nyer kitartást a mindennapi küzdelmek fáradalmai ellen. Így siet tovább használni a jelent, melyben alkot, gyarapít, ott a hol lehet, s a világ fejlődéssel lépést törekszik tartani!

S tagadhatni-e a világhaladás nagyságát? az emberi ész geniuszának varázshatalmát, melylyel szilárdan uralkodik a földi elemek felett?

* * *

De mit használ az ember alkotó művészetének diadalma, ha a lélek világa elé tátongó úr mindinkább elnyeli a földi élet igaz örömeit, ha az anyag uralma a szellem felett sivár küzdelemmé törpíti a mindennapi életet?!

Valóban ma alig látunk eszméket megszületleni, annál kevésbé értük lelkesülni. Az életcél nem a szépet tekinti a legfőbb jónak, hanem a hasznost a legnagyobb okosságának. A földi boldogság nem a családi élet tiszta örömeiben, hanem az agykábító s érzéktompító nagyvilági zaj köznapi izgalmaiban keresi éltető forrását.